

BOEKBESPREKING/BOOK REVIEW

VAN SHARPEVILLE TOT SOWETO. Nederlands regeringsbeleid ten aanzien van apartheid, 1960-1977 - S. de Boer (Sdu Uitgewers, Den Haag). ISBN 90 12 087430 (436pp).

Almal wat die eietydse geskiedenis van Suid-Afrika bestudeer weet dat die jare 1960 tot 1977 jare van storm en drang in die geskiedenis van die land was. In 1960 is die Uniewording van vyftig jaar tevore herdenk, maar 1960 sal eerder onthou word vir die Britse eerste minister Harold Macmillan se belangwekkende toespraak in die parlement, die onluste te Sharpeville en elders in die land, die verbod op die African National Congress (ANC) en Pan-Africanist Congress (PAC), die aanslag op dr. Verwoerd se lewe en die referendum oor republiekwording. Die volgende jaar het Suid-Afrika 'n republiek geword, buite die Statebond, en het die land stadig maar seker onder leiding van die Nasionale Party (NP) en die beleid van apartheid 'n *Sonderweg* van toenemende isolasie ingeslaan.

Hierdie toedrag van sake is in 1976 vererger deur die sogenaamde Soweto-opstand en geweldpleging wat ook in talle ander dele van die land plaasgevind het, die dood van die swart bewussynsleier Steve Biko in 1977 en die verbod (ook in 1977) op talle organisasies en inperking van individue, wat tot hewige reaksie in die buiteland gelei het en onder meer tot die Verenigde Nasies se verpligte wapenboikot teen Suid-Afrika in November 1977 aanleiding gegee het.

Teen 1977 was Suid-Afrika internasionaal meer geïsoleerd as ooit tevore. Talle lande en organisasies het 'n rol gespeel in hierdie proses van isolasie. Veral opvallend was die rol van Nederland, die Afrikaner se "stamland". Nederlandse betrokkenheid by wat vandag Suid-Afrika is, dateer natuurlik terug na die begin van die sewentiende eeu. In die laaste kwart van die negentiende eeu is daar weer eens besondere bande gesmee toe Nederlanders hul veral met die Transvalers se vryheidstryd van 1880-81 vereenselwig het en 'n groot aantal Nederlanders hul in veral Transvaal gaan vestig het. Nederlandse betrokkenheid by Suid-Afrikaanse sake het 'n hoogtepunt bereik tydens en na afloop van die Anglo-Boereoorlog (1899-1902). Kulturele bande is daarna steeds versterk en talle Suid-Afrikaners het ook in Nederland gaan studeer.

Met die NP se bewindsaanvaarding in 1948 en die gevolglike implementering van die beleid van apartheid het 'n nuwe en ongelukkige era in Nederlands-Suid-Afrikaanse betrekkinge 'n aanvang geneem. Nederlanders se besorgdheid oor wat in Suid-Afrika aan die gebeur was het aanvanklik tot ernstige diplomatieke gesprekke gelei, maar het nie die NP-beleidmakers tot ander insigte gebring nie. Protes-aksies, en nog later boikotte, het gevolg, en teen 1977 was Nederland in die internasionale arena aan die voorpunt van die stryd teen apartheid.

In sy boek *Van Sharpeville tot Soweto* (gebaseer op sy doktorsale proefskrif) ontleed Stefan de Boer die Nederlandse regeringsbeleid ten opsigte van apartheid, met spesiale verwysing na die jare 1960 tot 1977. Deur middel van omvangryke argivale navorsing slaag hy daarin om die emosies wat met die stryd teen apartheid gepaard gegaan het te deurbreek en aan die leser kennis en insig oor te dra ten opsigte van 'n uiters verwickelde tema. Hy ontleed onder meer die faktore wat die Nederlandse houding teenoor Suid-Afrika beïnvloed het, byvoorbeeld historiese en kulturele bande, ekonomiese belange, die Koue Oorlog, en die invloed van die Nederlandse parlement, drukgroepe en die media. Die invloed wat die Tweede Wêreldoorlog en die Nederlandse onttrekking aan sy kolonies (in besonder Nederlands-Oos-Indië, oftewel Indonesië) op die psige van die Nederlanders gehad het, word ook verreken en met die stryd teen apartheid in verband gebring.

De Boer het verskeie interessante feite opgediep, onder meer dat Nederland in die jare sestig steeds wapens aan Suid-Afrika verskaf het. Volgens hoofstuk VI het onderhandelinge oor die verskaffing van fregatte en duikbote ook ver gevorder voordat dit opgeskort is. De Boer skenk ook uitgebreide aandag aan omstrede sake soos die "ton van Luns" en die moontlike verskaffing van onderdele vir kernkrag-sentrales aan Suid-Afrika. Verder dui hy aan dat Pretoria sonder sukses pogings aangewend het om die openbare mening in Nederland ten gunste van apartheid te beïnvloed.

Stefan de Boer se studie is omvangryk, indringend en ewewigtig. Daarby is sy skryfstyl boeiend en onderhoudend. *Van Sharpeville tot Soweto* is 'n welkome toevoeging tot die historiografie in verband met Nederlands-Suid-Afrikaanse betrekkinge en kan as verpligte leesstof vir enige student van, of belangstellende in die eertydse geskiedenis van Suid-Afrika beskou word. Dit word sterk aanbeveel.

ANDRÉ WESSELS

Departement Geskiedenis, Universiteit van die Vrystaat